

*Огороднійчук Ю. Й.,*  
аспірантка кафедри філософії  
та політології,  
Житомирський державний університет  
імені Івана Франка

## **ПРОБЛЕМА ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Сучасний розвиток науки і новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, насичення соціокультурного простору суспільства та об'єктивного світу людини сучасними технологічними новаціями, віртуальними образами та симулякрами докорінно трансформують індивідуальне й суспільне буття, породжують нові виклики і проблеми, нові форми соціального відчуження. Тому актуалізується дослідження феномену відчуження у соціокультурному просторі цифрового суспільства.

Початок ХХІ століття характеризується безпрецедентним темпом глибоких змін технологічної та соціально-економічної інфраструктури, інтенсивною віртуалізацією сучасного соціуму, зростаючим інтересом до модусів віртуальності. Розвиток і поширення віртуальних технологій призвели до вагомих змін не тільки у науково-технологічній сфері, а й спричинили істотні соціальні перетворення. В епоху цифровізації і глобального віртуального розвитку світу з'являються нові форми соціальних зв'язків, практик та способу життя. Для дедалі більшої кількості людей віртуальний простір та віртуальна реальність стають важливішими і більш значущими, ніж фізичний (реальний) простір та фізична реальність. Функціонування сегменту віртуальної реальності значною мірою пов'язується зі сферою соціальної взаємодії, що відбувається у межах так званих віртуальних спільнот. Інтенсивна

віртуалізація сучасного соціуму зумовила появу принципово нових методів людського спілкування, засвоєння знань та впливу на суспільну свідомість, пошуку власної ідентичності у віртуальному просторі [1, с. 45–54].

Віртуальна реальність як множинність породжує різноманітність світоглядних систем, «картин світу». Неоднозначність і суперечливість розвитку цифрового суспільства зумовлює різні прояви його соціальної деструктивності, антигуманістичні тенденції. «Фрагментарність» світу робить індивіда беззахисним перед проблемами хаотизації життєвого простору. Сучасна людина все частіше стикається з надшвидкими змінами діяльнісно-екзистенційних параметрів свого буття, зі здатністю адаптуватися до нових умов життєдіяльності. Відтак, стан цифрової цивілізації, форми індивідуального буття, життя спільнот та груп людей, на жаль, сприяють поглибленню вкрай небезпечних форм атомізації та індивідуалізації. Такий підхід руйнує традиційні й соціально-політичні форми солідарності у соціумі, не надає спільнотам та окремим особам можливості конструктивного розвитку. Ключовим підґрунтям означеної соціокультурної й антропологічної кризи є поширена секуляризація свідомості. Руйнація «традиційних життєсвітів» і «делегітимізація трансцендентного» порушила усталені основи гармонізації індивідуального і спільнотного.

Інформаційно-комунікативні технології, цифровізація і роботизація сформували нову реальність сучасного світу, створили широкий спектр впливу на буттєвість людини. З одного боку, вони прямо й опосередковано впливають на біологічну, соціальну, ментальну й духовну сутність людини, відкривають для людей нові адаптаційні можливості та особистісні перспективи, а з другого, – призводять до формування низки деструктивних соціальних феноменів, ускладнюють процес комунікації та взаємовідносин з іншими суб'єктами, інкорпорування індивідів у нову соціальну реальність і, як наслідок, породжують соціальне відторгнення, виключення окремих осіб і груп населення зі звичних для них соціальних зв'язків та практик [2, с. 55–66].

Явища тотальності й одномірності глобалізуються та посилюють такі форми відчуження, як релігійне, культурне, етнонаціональне. Загострюється й антропологічна криза, оскільки в результаті дисгармонійного розвитку особистості на сучасному етапі глобалізації відбулось нівелювання та омасовлення її свідомості, збіднився її духовний світ. Особистісними вимірами відчуження в глобальному просторі стають деіндивідуалізація, психічна деструкція, спрощення та прагматизація сприйняття, мислення й поведінки.

Технологізація, цифровізація та омасовлення життя не залишають місця індивідуальному самоствердженню особистості. Специфіка цього інобуття виявляється в тому, що свідомо створене людиною, воно переростає у самодостатню, суверенну силу, що виходить із під контроль й управління творцем. Стихійні тенденції його розвитку і функціонування, набуваючи об'єктивного характеру, призводять до того, що людина знову постає вічна-віч із хаосом. Ця ситуація є небезпечною тим, що більшість нічого не помічає: адже повсюдно машини працюють, установи функціонують, освічені люди говорять без упину.

В умовах глобалізації і цифрової цивілізації соціальний спектр феномена відчуження розширяється, включаючи, окрім економічного, політичну, соціокультурну й технологічну форми відчуження. Під останньою розуміється тотальна регламентація технікою всіх сфер індивідуального й суспільного життя через ЗМІ та систему адміністрування: технологічний апарат структурує соціальні зв'язки, визначає та контролює життєдіяльність суспільства, в тому числі й приватне життя. Крім того, в умовах техніко-інформаційного диктату відбувається зміна виробничих пріоритетів: виробництво інтелектуального продукту, нових технологій стає все більш прибутковим бізнесом і монополізується країнами «золотого мільярду». Зрозуміло, що це також призводить до поглиблення міжнаціонального відчуження, яке іноді виливається в антагоністичні форми, сприяє поширенню тероризму. Відтак технологічне відчуження – це відчуження людини від досягнень науки та техніки, односпрямованість науково-технологічного процесу, що не співвідноситься з моральними орієнтирами та загальнолюдськими цінностями, котре супроводжується політичним відчуженням – відмежуванням значної кількості людей від реальних політичних подій, ухваленням політиками не зовсім виважених рішень, що засновані на особистих амбіціях та які загрожують внутрішній інтеграції суспільства і дестабілізують міжнародні відносини. Відчуження стає провідною характеристикою протиріч, що характеризує людську діяльність у системі глобальних інституцій. Світ анонімних, чужих структур протистоїть людині й породжує в неї відчуття безсилля, безглуздя власної життєдіяльності [3, с. 138–149].

Отже, різні способи прояву відчуження свідчать про його багатогранність і розмаїтість, демонструють потенційний та актуальний стан в діяльності людини, коли вона перетворюється в «часткову людину», а продукт її творіння – в самостійну силу, яка панує над людиною і ворожа їй. Тому подолання різних форм і видів відчуження є нагальним імперативом на сучасно-

му етапі розвитку людської цивілізації. Суть нової парадигми в розвитку людства полягає в тому, щоб у центрі історичних процесів був не капітал, багатство, влада та володіння нею, а розвиток людини, бачити в ній не тільки засіб, а насамперед мету, результат, смисл існування самого соціуму. Мінімізація, а в подальшому і подолання відчуження може розпочатися тільки тоді, коли влада і суспільство будуть разом рухатися до однієї мети – цілі подолання відчуження. І, насамкінець, найголовніше – подолання відчуження має шанси на успіх за умови посиленої участі кожної людини. Подолання відчуження прогнозується як революція свідомості, формування нового світорозуміння та світопізнання.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огороднійчук Ю. Й. Віртуальна реальність як феномен та її вплив на буття людини. *Humanities Studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 20 (76). С. 45–54.
2. Козловець М. А. Технології штучного інтелекту та їх вплив на буттєвість людини. *Humanities Studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 19 (96). С. 55–66.
3. Льовкіна О. Г. Відчуження людини у соціокультурному просторі: минуле і сучасність: Монографія. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2006. 168 с.